

Smittsamma sjukdomar på förskolan

13 NOVEMBER 2025

Sahar Nejat

Barnläkare, Bitr.smittskyddsläkare
sahar.nejat@regionstockholm.se

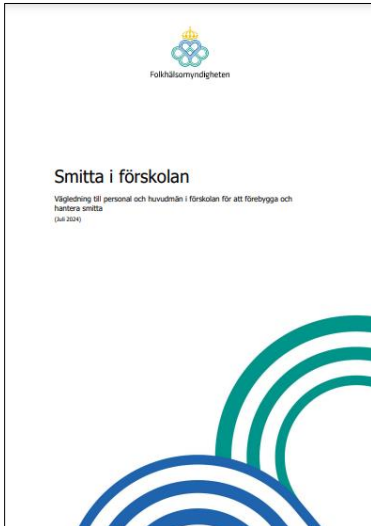
1

Innehåll

- Lilla barnet och infektioner (immunförsvar, hur många infektioner och ålder)
- Infektioner: bakterier, virus och säsongvariation
- Risk och friskfaktorer, inklusive vaccinationer
- När kan barnet återgå till förskolan?
- Några vanliga infektioner (ej magsjuka)
- Slå hål på myter
- Var hittar jag mer information?

2

Källor

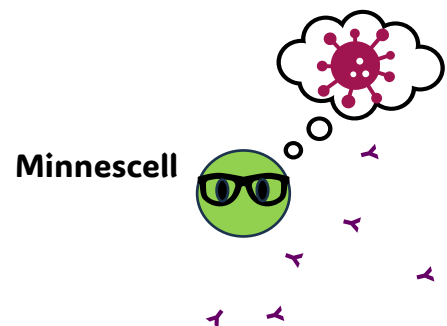
3

Utveckling av immunförsvaret

Från födseln ett "medfött" –ospecifikt immunförsvaret

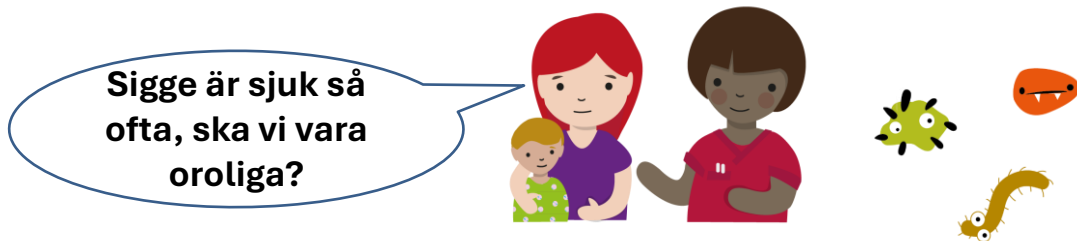
När barn träffar smittämnen tränas immunförsvaret och bygger ett minne → starkare försvar som riktar sig till särskilda smittämnen med hjälp av minnesceller

Immunförsvaret tränas också genom vaccin

4

Hur många infektioner är normalt?

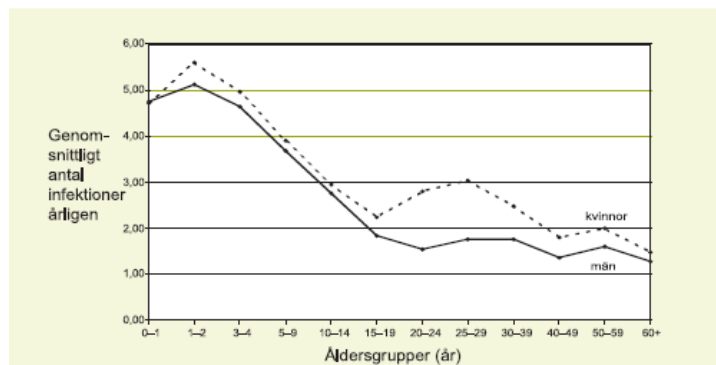
6-8 infektioner/år vanligt i förskoleåldern
Om varje infektion \sim 1v \rightarrow symtom \sim 2 mån/år

5

Antal infektioner minskar med åldern

< 5 års ålder:
5 infektioner/år

I skolåldern:
2-3 infektioner/år

Figur 1. Genomsnittligt antal luftvägsinfektioner årligen hos män och kvinnor i olika åldrar.

Tecumseh, Michigan, USA 1976-1981 (Monto A, Sullivan K. Epidemiol. Infect 1993; 110: 145-160), Smitta i förskolan, Socialstyrelsen 2008

6

Infektioner och barnantal

Ökad sjuklighet
ju fler i
barngruppen

Tabell 1. Samband mellan sjuklighet hos barn och antalet barn i gruppen i olika vistelseformer i Danmark.

Vistelseform	Antal barn i genomsnitt i gruppen	Risk* för sjuklighet
Vistas hemma	1,4	1
Annan omsorg	1,5	1,24
Privat dagmamma	2,3	1,77
Kommunal dagbarnvårdare	3,4	2,61
Daghem	19,3	6,78

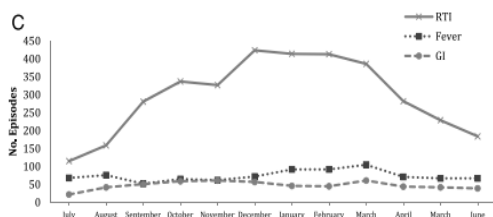
Källa: Uldall 1986, 1990.

* Med risk menas här risken för förskolebarn att bli sjuka jämfört med hemmavarande barns risk att bli sjuka. Enligt denna tabell är risken att bli sjuk 6,78 gånger större för barn i förskola (daghem) än för barn som mest vistas hemma.

7

Säsongsvariationer

Mest infektioner december-mars hos studie danska barn 0-3 år
Kallare torrare luft på vintern

Vissing NH, Chawes BL, Rasmussen MA, et al. Epidemiology and Risk Factors of Infection in Early Childhood. *Pediatrics*. 2018;141(6):e20170933

RTI= luftvägsinfektion

Senhöst/ vinter: RSV,
vinterkräksjuka, influensa

Vår: parvovirus

Sensommar/ tidig höst: kikhosta

8

Virus och bakterier

Bakterie

Är viktiga för kroppen - del av "normalfloran"- viktig för immunförsvaret.

Lindriga bakterieinfektioner kan läka utan antibiotikum

Båda

Kan orsaka infektioner som t.ex. ögoninflammation, öroninflammation, halsfluss, lunginflammation, magsjuka
Kan ge symptom som hosta, feber, grönt snor

Vaccin finns mot både virus och bakterier

Virus

Över **90 % av infektioner i luftvägarna** orsakas av virus (t.ex. "förkylning", influensa, covid-19)

Behandling ofta enbart symptomlindrande

9

Vilka sjukdomar orsakas av vad?

Bakterie

Kikhosta
Svinkoppor

Parasiter/ amöbor

Giardia
Springmask

Parasitisk insekt

Löss
Skabb

Virus

Vattkoppor
Mässling
RSV
Höstblåsor
Vårtor
Covid-19
Influensa
Femte sjukan

10

Virus och bakterier

Friskfaktorer

- Hygienrutiner
- Utevistelse
- BVC-kontakt
- Inomhusmiljö
- Vaccination

Riskfaktorer

- Låg ålder
- Vissa säsonger
- Barntäthet

11

Vad är ett vaccin?

Vaccin

Kontrollerad mängd antigen bakterie, virus eller del av bakterie/virus

Under **kontrollerade förhållanden**

Sjukdom

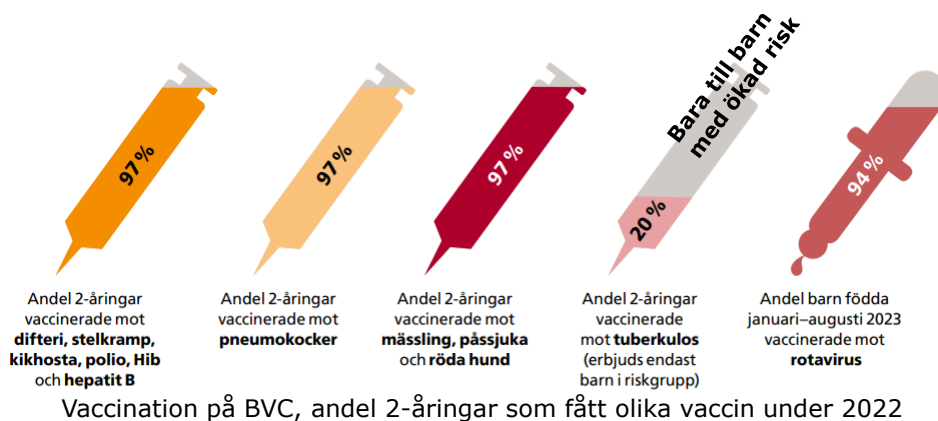
Okontrollerad mängd antigen. Ökad risk för smitta **när barnet är svagt**

[Vaccinationsprogrammet för barn - 1177](#)

12

Hög täckningsgrad av vaccinationer

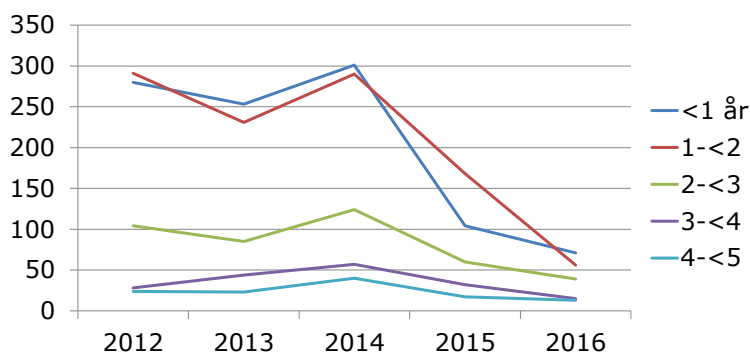
Källa: Barnhälsovårdens årsrapport 2023, Region Stockholm

13

Vaccination mot rotavirus minskade diarré hos barn

Kraftig minskning av barn (<2år) med diarré som behövde sjukhusvård

Slutenvårdade barn i Stockholm m. magsjuka 1/1 - 31/5, 2012-2016

Källa: Smittskydd Stockholm

↑ Vaccinstart, april 2014

14

När kan barnet återgå till förskolan?

Kim har varit sjuk,
när kan hon gå
tillbaka till
förskolan?

Barnets "dagsform" även kallat allmäntillstånd är viktigt

Ett bra allmäntillstånd är när barnet är piggt, orkar och har god aptit, dvs. barnet har krafter för att delta i förskolans aktiviteter: leka, lära, äta, vistas utomhus

15

När kan barnet återgå till förskolan? forts.

Gott allmäntillstånd + några fler saker:

Feber: Feberfritt i minst 24 timmar (utan febernedsättande medicin)

Magsjuka: När minst 48 timmar gått från barnets sista kräkning eller vattentunn diarré + barnet kan äta normalt

Smittsamma utslag: t.ex. svinkoppor, vattkoppor. Stanna hemma tills såren torkat in

Antibiotikabehandling: Enligt läkares anvisning. Beror på om kuren är förebyggande eller behandlande.

Ögoninflammation: När besvären minskat och ögonen inte längre behöver sköljas flera gånger per dag

Lindrig snuva och hosta: Kan vara på förskolan om barnet är feberfritt

16

Förkylning

Symtom: Förkylning, täppt näsa, snuva, halsont, hosta och ibland feber (≥ 38 grader eller mer). En del virus ger också lös avföring.

Orsak: virus (200 olika)

Smittar: lätt i förskolemiljö via hosta (droppsmitta) saliv och sekret som sätter sig på handtag, föremål

Smittsamheten är ofta störst från någon dag innan insjuknande och sedan i ytterligare några dagar. (Fohm)

Förebygga: Handhygien och "hostetikett", regelbunden tvätt av föremål och handtag

Förskola:

Barn kan återgå till förskola vid gott allmäntillstånd och feberfri i >24 timmar

17

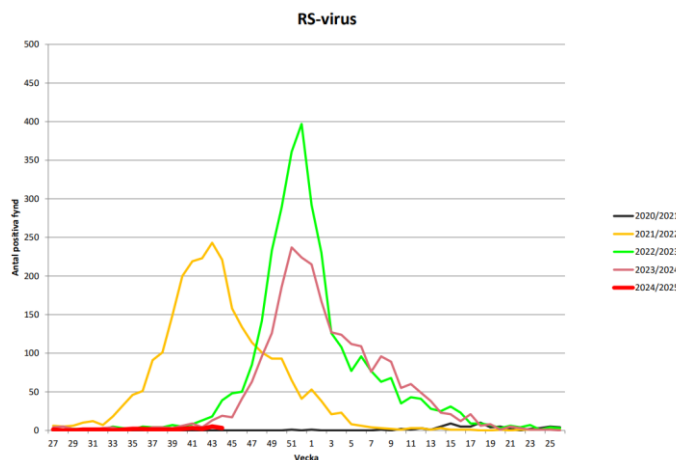
Exempel förkylning: RS-virus

[RS-virus hos barn - 1177](#)

Ökning postpandemin

Förskolebarn kan smitta småsyskon som riskerar bli svårt sjuka.

Segt slem -värst för barn <6 månader med små luftrör- kan få svåra andningsbesvär och inte orka äta

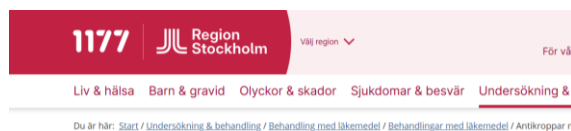

[Karolinska Labb](#)

18

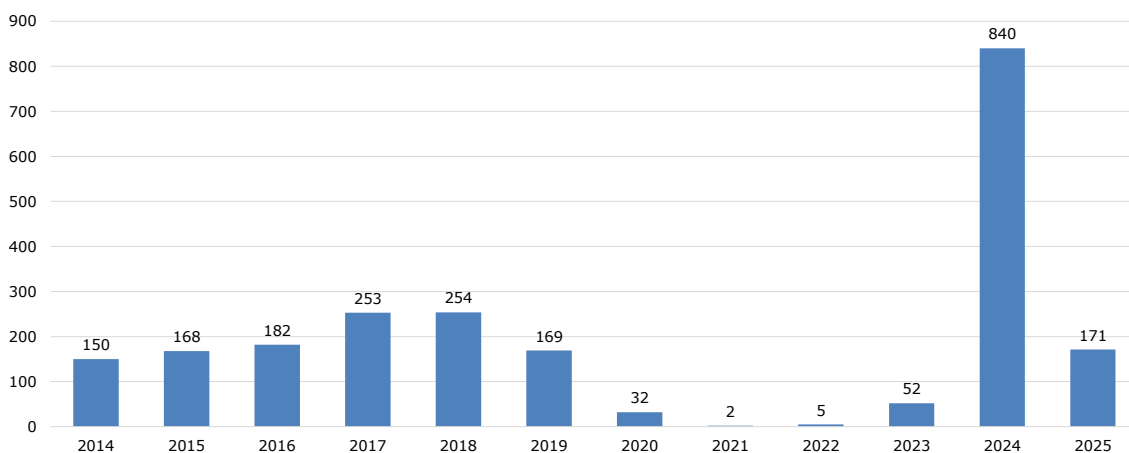
NYTT! Skyddande antikroppar mot RSV till nyfödda

- Alla barn födda från 10 sept.2025 erbjuds antikroppar mot RSV på BB.
- Ges under infektionssäsongen.
- Antikropparna är en medicin och **inte** vaccin.
- Antikropparna skyddar i 5-6 månader tills de bryts ned av kroppen
- Skyddar inte barnen i förskolan

19

Kikhosta antal fall per år

20

Kikhostan är tillbaka

Orsak: Bakterie

Symtom: Hostattacker, mest kvällstid- kan pågå i veckor ("hostar tills man kräks"). Förskolebarn oftast lindrigare sjuka (som en förkylning) pga att de nyligen är vaccinerade

Smitta: Droppsmitta via hosta, kontaktsmitta

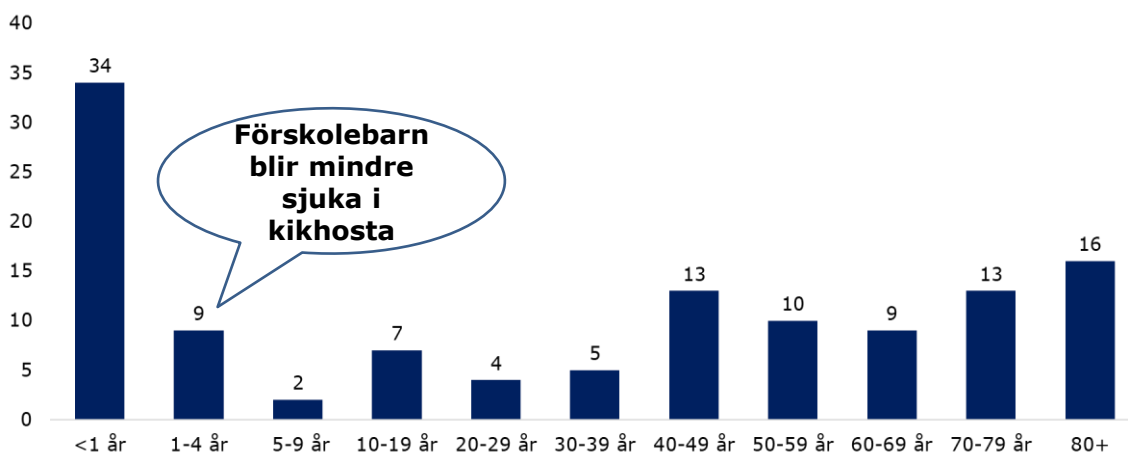
Förebygga: Vaccination av gravida (från grav. vecka 16) och barn från 2.5 mån på BVC

Behandling: Antibiotika hjälper bara första veckorna, inte senare trots att hostan finns kvar

21

Antalet fall med kikhosta inom slutenvården 2024 uppdelat per åldersgrupp Stockholms län

22

Kikhosta –information på förskolan

Främst viktigt vid lågsäsong. Under högsäsong kanske större medvetenhet om kikhosta. Ring gärna och diskutera med oss på Smittskydd

Budskap:

- Kikhosta finns på förskolan.
- Barn på förskolan är nyligen vaccinerade- blir ofta inte så sjuka av kikhosta- kan vara som vid en förkylning
- Barn på förskolan med hosta bör provtas frikostigt om det i familjen finns barn <6 månader eller gravid i sista trimestern för kikhosta (prov kan tas på vårdcentral)
- Övriga måste inte provtas om de mår bra. Antibiotika är ofta för sent för att det ska göra skillnad för sjukdomsförloppet

Förskola:

Barn kan återgå till förskola vid gott allmäntillstånd, dvs. att de är pigga och glada och inte hostat hela natten

[Kikhosta - 1177](#)

23

Variga ögon, ögoninflammation

Orsak: Virus, bakterier (eller allergi som inte är smittsamt)

Symtom: Rött öga (konjunktivit), ibland svullet ögonlock, kladdigt, varigt öga

Smittar: när barnet gnuggar sig i ögonen och sedan tar på andra barn eller leksaker. (Kontaktsmitta)-noggrann handhygien

Behandling:

- Regelbunden tvätt av ögonen, ibland behövs antibiotika
- Byt handduk och örngott dagligen

Ögoninflammation 1177

Förskola:

Barnen bör vara hemma från förskolan så länge ögonen är variga och kladdiga och behöver tvättas regelbundet/flera gånger per dag

24

Huvudlöss

Lever på blod. Sprids ofta efter sommarlovet

Symtom: Kliande hårbotten, eksemliknande utslag i hårbotten/nacken, svarta "prickar" på kudde

Smittar:

- Hår mot hår. Lus utanför hårbotten kan inte förflytta sig, dör inom ett dygn
- Smittar i regel inte via klädesplagg, ej tecken på "dålig hygien"

Förebygga:

- Information för att uppmärksamma föräldrar
- Luskamning innan barnen går tillbaka till förskolan efter sommaren

Förskola: Barn kan återgå till förskola efter behandling och luskamning

[Huvudlöss- 1177](#)

25

Springmask

Symtom: Klåda i ändtarmsöppningen framförallt nattetid

Smittar:

- Maskäggen sväljs. Föda/föremål via händer. Äggen är smittsamma i flera veckor. Finns i sängkläder, damm och på leksaker.
- Handhygien viktig efter toalettbesök, vid byte av blöjor och innan hantering av mat. Kortklippta naglar
- Undvika bad med andra barn i plastpool/badkar, ägg kan spridas via badvattnet (duscha går bra)

Behandling:

- Receptfri maskmedicin- hela familjen två gånger med två veckors mellanrum
- Byte av underkläder, lakan, handdukar etc.

[Springmask - 1177](#)

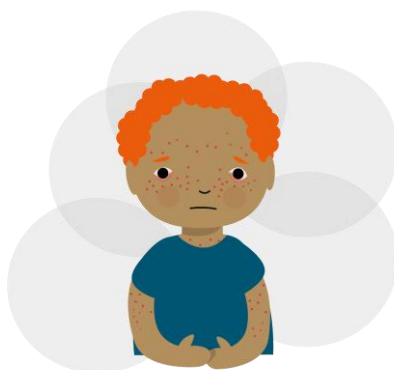

[CLSmajors
Flickr](#)

Förskola: Barnen behöver inte vara hemma från förskolan

26

Utslagssjukdomar

27

Parvovirus B19- Femte sjukan

Erythema Infectiosum

Vanligast: Barn 2-10år, även vuxna, epidemier vart 3-4 år (våren 2024)

Riskgrupp: Gravida- livshotande anemi hos fostret

Smittar: Via hosta och nysning, dropp- och kontaktsmitta

Symtom: 20% asymtomatiska, vissa får bara förkylningssymtom. Utslag utan andra symptom, ibland feber, intensivt rodnade kinder → röda utslag/fläckar på sträcksidor av armar och ben

Förebygga: Svårt- smittar innan utslagen syns och många får inga symtom, men smittar ändå

Förskola: Barn som mår bra kan gå på förskola. Informera vårdnadshavare och personal vid eventuell smitta. Gravida kontaktar sin barnmorska

28

Vattkoppor

Symtom: Intensivt kliande utslag → blåsor → krustor

Smittar: Virus kan sväva i luften → mycket smittsam

Riskgrupp: Ovaccinerade barn. Gravida: svår lunginflammation eller tidiga sammandragningar. Risk för allvarlig infektion för nyfödda barnet om den gravida sjuk sent i graviditet

Förebygga:

- Vaccination- kommer införas i vaccinationsprogrammet från 2027
- Informera föräldrar om vattkoppor på förskolan- så t.ex. gravida kan undvika komma dit

Förskola: Barn kan återgå till förskola när utslagen torkat in

[Vattkoppor - 1177](#)

29

Höstblåsor

”Hand-, fot- och munsjuka”

Virusjukdom ffa barn 1-10 år, höstblåsor

Symtom: Feber+halsont 1-2 dygn → utslag röda prickar → blåsor-sår i mun (svårt att äta), handflata, fotsulor

Smitta: kontakt och droppsmitta, smittar mest innan eller när blåsorna bildas, smittsamma utslag

Förebygga: Svårt då spridning ofta redan skett + friska smittbärare

Förskola: Barn som mår bra kan gå på förskola då smittan redan finns i barngruppen

[Höstblåsor-1177](#)

30

Svinkoppor/impetigo

Bakterieinfektion

Symtom: Kladdiga, vätskande utslag, ibland med blåsor, på huden som bildar gula skorpor

Smittar: Mycket smittsam. Kontaktsmitta via tex handduk, örngott. Kan "gå runt" i familj och barngrupper

Behandling:

- Handtvätt, handsprit och engångs handduk -även hemma!
- Tvättas med tvål och vatten så krustor lossnar, klorhexidin, kan behöva antibiotikum om stort område eller smitta i familj som går runt

Förskola: Barn kan återgå till förskola när såren är torra, utan gula krustor, och inga nya utslag

[Svinkoppor - impetigo - 1177](#)

31

Tredagarsfeber

Symtom: (Barn 6 mån-2 år) Pigga barn trots feber ~ 40 grader i 3-5 dagar. När febern avtar efter "tre dagar" kommer utslag på magen hos en tredjedel, och sprids till ansikte, rygg och hals, ibland armar och ben, kliar inte. Utslagen kvarstår i timmar upp till 2-3 dagar.

Smittar: Droppsmitta, kontaktsmitta. Även personer utan symtom smittar.

Förebyggs: Handhygien

Förskola: Barn som mår bra och är feberfria kan gå på förskola. Svårt att förebygga pga friska smittbärare.

[Tredagarsfeber- 1177](#)

32

Myt: Grönt snor talar för bakteriell infektion

Snorets färg är inte specifikt för bakterie/virus

Tjock, gul-grön snuva är tecken på att immunförsvaret är aktiverat (rester från vita blodkroppar = immunförsvarsceller)

Besvären lindras med koksalt eller nässpray

snuva

33

Myt: Barn med hosta behöver medicin

Hosta viktig för att få upp slem

Hosta kan ha flera orsaker -virus är vanligast

Luftvägarnas slemhinnor kan ta tid att läka och hosta kan fortsätta veckor efter infektion, utan att barnet är smittsamt

Hostmedicin har ingen säker effekt- honungsvatten (barn <1år) har sannolikt bättre/minst lika bra effekt -enligt sammanställning av studier på Cochrane

Förskola: Barn med bara luftvägsbesvär, utan feber och med gott allmäntillstånd kan gå till förskolan

[Hosta hos barn - 1177](#)

34

Information till föräldrar

Läs på webben 1177.se
Ring- olika språk

Utslag och hudförändringar hos barn – bildguide

Resa med små barn

Finns på fler språk

Bildstöd

35

Quiz

Vilka två sjukdomar är svåras hos barn <6 månader?
Kikhosta och RS-virus

Vilka sjukdomar är allvarliga för gravida?
Vattkoppor, Parvovirus/Femte sjukan

Vilka två sjukdomar ger utslag i form av blåsor?
Vattkoppor och Höstblåsor

Vilken av sjukdomarna vi pratat om idag är mest smittsam?
Vattkoppor, på grund av luftburen smitta

Vilken sjukdom ger hostattacker (ofta kvällstid) i flera veckor och kan bli allvarlig för barn <6 månader?
Kikhosta

36

Vilka barn kan vara på förskolan?

Elvira har vattkoppor, är egentligen inte särskild påverkad men har två prickar på magen som kom igår.

NEJ stanna hemma tills kopporna torkat in

Yasmin var magsjuk fram till igår.

NEJ ska gå 2 dygn

Elis näsa börjar alltid rinna när det blir lite kyligt. Det är klart snor och han behöver snyta sig en gång efter promenaden till förskolan. Har lite rethosta kvar från förra förkylningen för 10 dagar sedan.

JA går bra

Otis har haft kikhosta, han är nu pigg och hostar inte längre på nätterna.

JA går bra